

باورهای جامعه روستایی دربارهٔ اثرات توسعه گردشگری روستایی (مورد مطالعه: روستای فش، شهرستان کنگاور)

وحید علی‌آبادی، دانشجوی دکترای ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا همدان
پوریا عطائی^۱، دانشجوی دکترای ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس
عبدالحمید پاپ‌زن، دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه

پذیرش نهایی: ۱۳۹۵/۰۶/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۵/۱۷

چکیده

گردشگری یکی از بزرگترین و سریع‌ترین صنایع در حال رشد است. در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، گردشگری، ابزار قابل دوام و مناسب برای افزایش فعالیت‌های اقتصادی مناطق محلی فرض شده است. هدف اصلی این پژوهش بررسی باورهای جامعه روستایی در خصوص اثرات توسعه گردشگری روستایی در روستای فش شهرستان کنگاور بوده است. جمعیت این مطالعه، اهالی روستای فش هستند (۱۹۲۵ نفر) که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک، ۲۲۵ نفر برآورد گردید. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه است که روایی صوری آن را جمعی از متخصصان تأیید کردند و برای بررسی پایایی آن نیز آزمون راه‌نما اجرا شد. نتایج تحلیل عاملی نشان می‌دهد که اثرات توسعه گردشگری روستایی در سه عامل فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی جای گرفتند. همچنین، میانگین باور جامعه روستایی نسبت به اثرات اجتماعی و اقتصادی توسعه گردشگری از حد مطلوب بیشتر است. یکی از پیامدهای منفی توسعه گردشگری روستایی به باور جامعه روستایی این است که برخی از گردشگران باعث آسیب رساندن به محیط طبیعی شده‌اند که در این زمینه می‌توان پیشنهاد نمود که با ایجاد تیم‌های مردمی ناظر محیط زیست یا ناظر گردشگری با این معضل مقابله نمود؛ تا به این روش خود مردم محلی نیز در حفظ و مدیریت محیط زیست منطقه مشارکت فعال داشته باشند.

کلیدواژه‌ها: توسعه روستایی، گردشگری روستایی، اثرات گردشگری، روستای فش.

مقدمه

در سطح جهان، گردشگری روستایی یکی از بخش‌های مهم فعالیت‌های اقتصادی به شمار می‌آید. این فعالیت مهم اقتصادی از دیدگاه‌های متفاوتی مورد توجه قرار گرفته است. برخی محققان آن را به عنوان بخشی از بازار گردشگری می‌شناسند و عده‌ای نیز آن را ابزاری برای توسعه روستایی در نظر می‌گیرند. دستیابی به توسعه پایدار روستایی در گرو توجه به ارکان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی در یک جامعه است و گردشگری به عنوان فعالیتی اثرگذار بر تمامی ارکان توسعه، بیش از گذشته نیازمند مطالعه است.

در ایران با وجود موقعیت مناسب و مساعد جغرافیایی و برخورداری از مواهب طبیعی و فرهنگی، مسأله گردشگری تاکنون جایگاه واقعی خود را نیافته است و سهم درآمد ارزی ایران از گردشگری، به‌ویژه گردشگری روستایی در مقایسه با دیگر کشورهای جهان بسیار ناچیز است. گردشگری روستایی می‌تواند یکی از منابع کسب درآمد غیرکشاورزی برای مردم روستایی باشد (وانگ و لی^۱، ۲۰۱۵: ۵۰۲؛ تراخاچو^۲، ۲۰۱۵: ۳۰۵۴). به طوری که گردشگری در کشورهای درحال توسعه، به ابزاری برای کاهش فقر تبدیل شده است (ژانگ^۳ و همکاران، ۲۰۱۵: ۷۶۱).

گردشگری روستایی می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب و شناسایی موانع و محدودیت‌های گردشگری روستایی، نقش مؤثری در توسعه این مناطق و در نتیجه توسعه ملی و تنوع بخشی به اقتصاد ملی ایفا کند. با توجه به ظرفیت‌ها و توان بالقوه و بالفعلی که در مناطق روستایی وجود دارد، می‌توان از گردشگری روستایی در راستای متنوع‌سازی اقتصادی روستاها بهره برد.

با توسعه گردشگری روستایی، مشارکت روستاییان بیش از پیش اهمیت می‌یابد. شناخت نظرات و دیدگاه آن‌ها می‌تواند درک و فهم مدیریت گردشگری روستایی و

1. Hwang and Lee
2. Trukhachev
3. Zhang

توسعه پایدار گردشگری روستایی را بهتر و ساده‌تر نماید (عطائی و همکاران، ۱۳۹۵؛ زانگ و همکاران، ۲۰۱۵: ۷۶۱). از طرفی می‌توان اظهار داشت که جامعه میزبان بهترین منبع برای شناخت اثرات مختلف گردشگری روستایی بر محیط روستا و شرایط روستاییان می‌باشد. چرا که به طور مستقیم و مداوم تغییرات به وجود آمده به وسیله گردشگران را حس می‌کنند. بنابراین، هدف این پژوهش بر مبنای بررسی باور جامعه روستایی به اثرات محیطی توسعه گردشگری روستایی بنا شده است. یکی از مسائلی که در زمینه گردشگری روستایی مطرح می‌باشد، باور روستاییان از اثرات توسعه گردشگری است. عدم آگاهی جامعه روستایی از اثرات گردشگری خود یکی از موانع توسعه این صنعت است؛ چرا که عدم اطلاع روستاییان از اثرات مثبت و منفی گردشگری، مشارکت آن‌ها در توسعه گردشگری را کاهش می‌دهد، در حالی که مشارکت جامعه میزبان یکی از ملزومات اساسی در توسعه گردشگری است. از طرف دیگر، اثرات در ابعاد مختلف بروز می‌کند که ممکن است جامعه میزبان از ابعاد مختلف آن اطلاع جامعی نداشته باشند. به این ترتیب، این پژوهش با پرسش زیر مواجه است:

- باور جامعه روستایی نسبت به اثرات گوناگون توسعه گردشگری در روستای فش چیست؟

در این پژوهش فرضیه زیر را نیز می‌توان در نظر گرفت:

- باور جامعه روستایی بر این است که توسعه گردشگری اثرات گوناگون مثبت و منفی بر روستای فاش خواهد داشت.

مبانی نظری

پژوهش‌های مختلفی درباره گردشگری روستایی، به‌ویژه اثرات آن بر جامعه روستایی انجام شده است. از آن جمله، مطالعه‌ای در یکی از مناطق مکزیک به بررسی اثر حضور گردشگر در این منطقه پرداخته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که حضور گردشگر بر ایجاد فرهنگ و الگوهای نو در منطقه تأثیرگذار است، همچنین درآمدی که از گردشگرها به دست می‌آید، اشتغال چندانی برای منطقه نیاورده و متأسفانه امنیت غذایی و تنوع زیستی در این منطقه مورد تهدید واقع شده است (باکلی^۱، ۲۰۰۸: ۷۲۵). همچنین، گردشگری روستایی ضعف‌هایی در برون‌دادهای خود مانند ایجاد تضادهای جدید در جامعه میزبان و وارونگی نادرست در زیرساخت‌ها و یا ضعف در قابلیت‌های سازمانی محلی بروز می‌دهد (کیفر و برگوس^۲، ۲۰۱۵: ۵۶۱).

در پژوهشی دیگر لانفرانچی^۳ و همکاران بیان داشتند که اگرچه گردشگری روستایی باعث رشد اقتصادی جوامع روستایی می‌شود؛ اما اثرات منفی نیز بر محیط زیست روستاها خواهد داشت (۲۰۱۵: ۱۷۴۸). میرکتولی و مصدق (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان «بررسی وضعیت صنعت گردشگری روستایی و نقش آن در رونق صنایع دستی دهستان استرآباد شهرستان گرگان» به این نتیجه رسیده‌اند که گردشگری در توسعه صنایع دستی و کسب درآمد برای اهالی دهستان استرآباد تأثیر دارد. رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۸۱) که به بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی پرداخته بودند، نشان می‌دهد که گردشگری با ایجاد اشتغال، درآمد، متنوع‌سازی اقتصاد، مشارکت

1. Buckley
2. Kieffer and Burgos
3. Lanfranchi

اجتماعی و استفاده از منابع محلی می‌تواند با حل مشکلات و مسائل توسعه نیافتگی روستاها، آن‌ها را در مسیر توسعه قرار دهد.

قدمی و همکاران (۱۳۸۸) نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسیده‌اند که گردشگری، باعث ایجاد تغییرات در کاربری اراضی باغات و جنگل و تخریب منابع طبیعی و گردشگری شده است. نتایج بررسی نگرش روستاییان به توسعه گردشگری در یکی از روستاهای اوگاندا و همچنین کشورهای غنا و چین نشان داد، روستاییان نگرشی مثبتی به گردشگری دارند (کونادو-آگیمانگ^۱، ۲۰۰۱؛ لپ^۲، ۲۰۰۷؛ وو^۳، ۲۰۱۶).

پارک^۴ و همکاران در تحقیق خود اظهار داشتند که اثرات زیست‌محیطی درک شده توسط روستاییان بر رضایت جوامع محلی از گردشگری تأثیرگذار است و ادراکات گردشگران از اثرات اجتماعی-اقتصادی گردشگری تأثیر حمایتی از گردشگران روستایی را به همراه دارد (۲۰۱۵: ۱۱۲). همچنین، مردم محلی به گردشگری روستایی سازگار با نظریه مبادلات اجتماعی ارزش می‌دهند (عبداله‌زاده و شریف‌زاده^۵، ۲۰۱۴: ۱۲۶).

نتایج تحقیق اندرسون^۶ در تانزانیا نشان می‌دهد که گردشگری باعث بهبود معیشت خانوارهای روستایی می‌شود. به طوری که خانوارهای روستایی در مقایسه با فروش دام و محصولات فصلی، قادر به تأمین منابع مالی قابل اتکا شده‌اند و از طرفی باعث دسترسی به آموزش و بهداشت مناسب گردیده‌اند (اندرسون، ۲۰۱۵: ۲۰۸).

یافته‌های پژوهش آئیژ و رزلانسری (۱۳۹۳) نشان از تأثیر مثبت طرح روستاهای هدف گردشگری بر زیرساخت‌های روستایی و زمینه‌های لازم برای توسعه گردشگری دارد و اجرای طرح مورد پذیرش بیشتر روستاییان بوده است. همچنین، نتایج این تحقیق نشان داده است که طرح هدف گردشگری بر قیمت زمین‌های زراعی و کالاها تأثیرگذار و بر کیفیت زندگی روستاییان اثر منفی داشته است.

1. Konadu-Agyemang

2. Lepp

3. Wu

4. Park

5. Abdollahzadeh and Sharifzadeh

6. Anderson

مهدوی و همکاران (۱۳۸۷) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که گردشگری روستایی در زمینه اقتصادی اثرات محدودی داشته و به جز اشتغال‌زایی و درآمدزایی اندک، موجب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین شده است؛ اما در زمینه اجتماعی اثرات مثبت بیشتری داشته و نیز در زمینه زیست‌محیطی ورود گردشگران تخریب محیط زیست را تشدید نموده است.

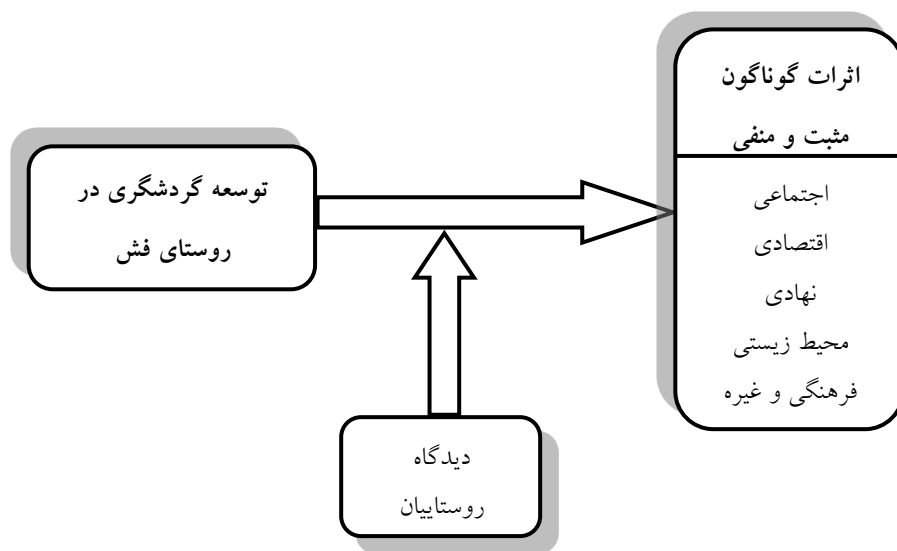
راسق قزلباش (۱۳۸۸) به بررسی گردشگری روستایی و لزوم توجه به آن در برنامه‌های توسعه و آبادانی روستا پرداخته است، نتایج تحقیق او نشان می‌دهد که ایجاد و گسترش صنعت گردشگری روستایی می‌تواند به عنوان یک صنعت مهم و اساسی در بخش اقتصاد و فرهنگ مطرح شود و نقش مهمی را در کاهش فشارهای روحی و روانی شهرها و همچنین جلوگیری از مهاجرت‌های بی‌رویه روستاییان به شهرها ایفا نماید.

نتایج پژوهش غفاری و ترکی هرچگانی حاکی از آن است که میان افزایش شمار گردشگران، رونق گردشگری و بهبود شاخص‌های اجتماعی - اقتصادی در روستاها رابطه معناداری وجود دارد (۱۳۸۸: ۱۱۳). بر اساس نتایج تحقیق ژانگ^۱ و همکاران، گردشگری روستایی منافع اقتصادی فراوانی را برای خانوارهای محل به همراه داشت (۲۰۱۵: ۷۵۹). از طرف دیگر باعث کاهش مهاجرت نیروی کار به مناطق شهری می‌شود (پیسکو^۲، ۲۰۱۶: ۱۰). همچنین، گردشگری روستایی باعث فروش مستقیم محصولات کشاورزی و بهبود عملکرد اقتصادی مشاغل روستایی و افزایش سرمایه‌گذاری و خلق فرصت‌های شغلی جدید می‌شود (سگروی^۳ و همکاران، ۲۰۱۴: ۴۰۷).

با توجه به مباحث بیان شده می‌توان این‌چنین نتیجه گرفت که توسعه گردشگری در مناطق روستایی، اثرات مختلفی به دنبال خواهد داشت. این اثرات می‌تواند مثبت و یا منفی باشد که می‌بایست در تعامل این اثرات با یکدیگر، اثرات مثبتی در جامعه هدف باقی گذارد. جامعه میزبان نیز از مهم‌ترین منابع شناخت این اثرات می‌باشد. بنابراین درک این اثرات از سوی روستاییان گواه بر مثبت و یا منفی بودن توسعه گردشگری

1. Zhang
2. Pisco
3. Sgroi

روستایی می‌باشد. بر همین اساس چارچوب مفهومی پژوهش به صورت زیر تدوین گردید.

نمودار ۱. چارچوب مفهومی پژوهش

روش پژوهش

در اجرای این پژوهش از فن پیمایش استفاده شده است. جامعه مورد بررسی در این پیمایش، ساکنان روستای فش از توابع بخش مرکزی شهرستان کنگاور هستند (۱۹۲۵ نفر). روش نمونه‌گیری در این تحقیق، نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک است و حجم نمونه ۲۲۶ نفر برآورد گردید. ابزار مورد استفاده در این تحقیق، پرسش‌نامه محقق ساخته است و گویه‌های استفاده شده در پرسش‌نامه حاصل مرور پیشینه‌نگاشته‌ها است و محققان تدوین کردند. سؤال‌های پرسش‌نامه مورد نظر از دو بخش تشکیل شده است که شامل ویژگی‌های فردی پاسخگویان و اثرات گوناگون توسعه گردشگری است.

برای بررسی اثرات توسعه گردشگری، از طیف لیکرت پنج قسمتی (کاملاً مخالف تا کاملاً موافق؛ ۱ - ۵) استفاده شد. روایی صوری ابزار تحقیق را جمعی از متخصصان تأیید کردند. برای تأیید پایایی پرسش‌نامه یک مطالعه راهنما و تکمیل ۳۰ پرسش‌نامه از افراد خارج از جامعه آماری و تعیین آلفای کرونباخ صورت پذیرفت و مورد تأیید قرار

گرفت. پس از جمع‌آوری داده‌ها، اطلاعات به‌دست آمده از تکمیل پرسش‌نامه‌ها، با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۸ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

منطقه مورد پژوهش

روستای فش از توابع بخش مرکزی شهرستان کنگاور استان کرمانشاه، با مختصات جغرافیایی ۴۷ درجه و ۵۶ دقیقه طول شرقی و ۳۴ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی، در ۱۰ کیلومتری غرب شهر کنگاور و ۱۰۰ کیلومتری غرب کرمانشاه قرار گرفته است. این روستا از جنوب به کوه سه سنگه، از شمال شرقی و شرق به کوه کیتی و از شمال غربی به کوه سه تخت محدود شده است. روستای فش از سطح دریا ۱۵۶۰ متر ارتفاع دارد و آب و هوای آن در بهار و تابستان معتدل و مطبوع و در زمستان سرد کوهستانی است. رودخانه سراب فش در غرب روستا جریان دارد. با توجه به قدمت گورستان قدیمی و بنای زیارتگاه امامزاده سید جمال‌الدین بن جعفر صادق (ع) و تپه باستانی آبادی، می‌توان پیشینه تاریخی روستای فش را به قرون گذشته مرتبط دانست. مردم روستای فش به گویش فشی که ترکیبی از زبان کردی با لهجه لکی است، سخن می‌گویند و مسلمان و بیشتر پیرو مذهب شیعه جعفری می‌باشند. نظام تولید در روستای فش براساس فعالیت‌های زراعی، دامداری و باغداری استوار است. گروهی نیز به فعالیت‌های خدماتی و تولید صنایع دستی نظیر قالی و انواع سازها از جمله تار، سه‌تار و تنبور اشتغال دارند. جاذبه‌های گردشگری روستای زیبای فش به دلیل موقعیت طبیعی و اقلیمی خاص، به‌ویژه در فصول بهار، تابستان و اوایل پاییز، مناظر طبیعی و جلوه‌های حیرت‌انگیزی را به نمایش می‌گذارد. یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های طبیعی روستا، سراب زیبا و باشکوه فش است که در نزدیکی روستا قرار دارد و اطراف آن را درختان بلند جنگلی و گل‌ها و گیاهان خودرو فرا گرفته است.

شکل ۱. نقشه هوایی روستای فش

یافته‌ها

بر طبق یافته‌های توصیفی، ۵۵/۶ درصد (۱۲۵ نفر) افراد مورد مطالعه را مردان و ۴۴/۴ درصد (۱۰۰ نفر) را زنان تشکیل می‌دهند. از لحاظ سطح تحصیلات، ۱۲ درصد (۲۷ نفر) دارای تحصیلات ابتدایی، ۱۲ درصد (۲۷ نفر) راهنمایی، ۴۷/۱ درصد (۱۰۶ نفر) دبیرستان و ۲۸/۹ درصد (۶۵ نفر) دارای تحصیلات دانشگاهی بودند. یافته‌ها نشان می‌دهد که به طور تقریبی یک سوم جامعه پژوهش دارای تحصیلات عالی بودند که نشان از وجود افراد تحصیل کرده فراوان در منطقه مورد مطالعه می‌باشد. جامعه مورد مطالعه از لحاظ سنی به این صورت بودند که ۸/۴ درصد (۱۹ نفر) کم‌تر از ۲۰ سال، ۸۴/۹ درصد (۱۹۱ نفر) بین ۲۱-۵۰ سال و ۶/۷ درصد (۱۵ نفر) بیش از ۵۱ سال سن داشتند. این یافته نیز نشان می‌دهد که بیشتر افراد در دامنه سنی جوان و میان‌سال قرار داشتند. همچنین، بیشتر پاسخگویان به شغل کشاورزی و دامپروری (۸۳/۵ درصد) مشغول هستند که نشان از غالب بودن کشاورزی و دامپروری در منطقه مورد مطالعه بوده است. برای اولویت‌بندی باور روستاییان نسبت به گردشگری روستایی از آماره ضریب تغییرات استفاده گردید. یافته‌ها مشخص کرد که «اهمیت منابع طبیعی و محیط زیست

نسبت به منافع اقتصادی گردشگری» با میانگین $3/33$ و ضریب تغییرات $0/25$ ، «بهبود وضع اقتصادی و درآمد خانوارهای روستایی» با میانگین $3/86$ و ضریب تغییرات $0/257$ ، «کاهش بیکاری در روستا» با میانگین $3/71$ و ضریب تغییرات $0/268$ ، «افزایش اموال و دارایی‌های مردم روستا» با میانگین $3/43$ و ضریب تغییرات $0/307$ و «مدیریت گردشگری در راستای تأمین نیازهای کنونی روستاییان» با میانگین $3/40$ و ضریب تغییرات $0/308$ به ترتیب رتبه‌های اول تا پنجم را به خود اختصاص می‌دهند. این یافته حاکی از آن است که برای روستاییان، حفظ محیط زیست و منابع طبیعی بر منافع اقتصادی حاصل از گردشگری ارجح است. در حالی که طبق باور روستاییان پس از اهمیت منابع طبیعی و محیط زیست، ارتقای شاخص‌های اقتصادی روستا و خانوارهای روستایی و کاهش نرخ بیکاری در روستا جز اثرات نخست توسعه گردشگری در مناطق روستایی بوده است.

همچنین، با توجه به میانگین رتبه‌ای و ضریب تغییرات به دست آمده متغیرهای «احترام گردشگران به آداب و رسوم و اعتقادات مردم» با میانگین $2/25$ و ضریب تغییرات $0/454$ ، «کاهش انسجام و همبستگی مردم روستا» با میانگین $2/45$ و ضریب تغییرات $0/461$ ، «جلوگیری از توسعه گردشگری در صورت مضر بودن برای محیط زیست» با میانگین $2/25$ و ضریب تغییرات $0/508$ ، «بهبود منابع طبیعی با برنامه‌های آموزشی زیست‌محیطی» با میانگین $2/25$ و ضریب تغییرات $0/521$ و «نیاز فرزندان به آموزش در مورد حفظ و حراست محیط زیست» با میانگین 2 و ضریب تغییرات $0/526$ به ترتیب پایین‌ترین رتبه‌ها را کسب کردند.

از یافته‌های اولویت‌های انتهایی نیز می‌توان این‌چنین نتیجه گرفت که بحث آموزشی پیرامون گردشگری و اثرات منفی توسعه گردشگری نظیر کاهش انسجام و مضرات محیط زیستی توسعه گردشگری، از اولویت‌های پایین‌تری برخوردار بوده‌اند. به بیان دیگر، باور جامعه روستایی بر این بوده است که با توسعه گردشگری، این اثرات کم‌ترین میزان را در روستاها به بار خواهند آورد.

جدول ۱. اولویت بندی باورهای روستاییان نسبت به توسعه گردشگری

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	گویه
۱	۰/۲۵۰	۰/۸۳	۳/۳۳	اهمیت منابع طبیعی و محیط زیست نسبت به منافع اقتصادی گردشگری
۲	۰/۲۵۷	۰/۹۹	۳/۸۶	بهبود وضع اقتصادی و درآمد خانوارهای روستایی
۳	۰/۲۶۸	۰/۹۹	۳/۷۱	کاهش بیکاری در روستا
۴	۰/۳۰۷	۱/۰۵	۳/۴۳	افزایش اموال و دارایی‌های مردم روستا
۵	۰/۳۰۸	۱/۰۴	۳/۴۰	مدیریت گردشگری در راستای تأمین نیازهای کنونی روستاییان
۶	۰/۳۲۰	۱/۱۰	۳/۴۳	بازسازی مکان‌های تاریخی روستا در راستای توسعه گردشگری
۷	۰/۳۲۱	۱/۰۷	۳/۳۳	مدیریت گردشگری در راستای تأمین نیازهای آینده روستاییان
۸	۰/۳۳۸	۱/۰۶	۳/۱۴	فرصت‌های آموزشی محدود برای یادگیری در مورد محیط زیست
۹	۰/۳۴۵	۱/۱۱	۳/۲۱	توجه به خصوصیات و طبیعت روستا در راستای توسعه گردشگری
۱۰	۰/۳۴۸	۱/۰۷	۳/۰۷	ارتقای توسعه اقتصادی محلی
۱۱	۰/۳۵۲	۱/۰۶	۳/۰۱	بهبود موقعیت جوامع محلی از هر نظر
۱۲	۰/۳۵۴	۱/۱۴	۳/۲۳	عدم توانایی مالی مردم منطقه برای تأمین امکانات لازم برای گردشگران
۱۳	۰/۳۵۵	۱/۱۰	۳/۱۰	ارتقای کیفیت فرصت‌های تفریحی در هوای آزاد با توسعه گردشگری
۱۴	۰/۳۷۱	۱/۲۴	۳/۳۵	مدیریت گردشگران برای حفاظت و حمایت بیشتر از محیط زیست
۱۵	۰/۳۷۱	۱/۱۸	۳/۱۸	بهبود گردشگری روستایی با مشارکت روستاییان در فعالیت‌های زیست‌محیطی
۱۶	۰/۳۷۲	۱/۰۸	۲/۹۰	افزایش جرم و جنایت در روستا با توسعه گردشگری
۱۷	۰/۳۸۲	۱/۱۷	۳/۰۸	برخورد جدی با گردشگران آسیب‌رسان به محیط زیست
۱۸	۰/۳۸۸	۱/۰۴	۲/۶۸	کثیف شدن روستا با رفت و آمد گردشگران
۱۹	۰/۴۰۶	۱/۲۳	۳/۰۳	ارتقای فرهنگ مردم روستا
۲۰	۰/۴۱۰	۱/۱۳	۲/۷۶	افزایش فرصت‌های تفریحی برای ساکنان محلی
۲۱	۰/۴۱۴	۱/۱۴	۲/۷۶	سود بردن مغازه‌ها با توسعه گردشگری
۲۲	۰/۴۴۳	۱/۳۱	۲/۹۶	کسب درآمد شخصی با توسعه گردشگری
۲۳	۰/۴۵۴	۱/۰۲	۲/۲۵	احترام گردشگران به آداب و رسوم و اعتقادات مردم
۲۴	۰/۴۶۱	۱/۱۳	۲/۴۵	کاهش انسجام و همبستگی مردم روستا
۲۵	۰/۵۰۸	۱/۱۴	۲/۲۵	جلوگیری از توسعه گردشگری در صورت مضر بودن برای محیط زیست
۲۶	۰/۵۲۱	۱/۱۷	۲/۲۵	بهبود منابع طبیعی با برنامه‌های آموزشی زیست‌محیطی
۲۷	۰/۵۲۶	۱/۰۵	۲	نیاز فرزندان به آموزش در مورد حفظ و حراست محیط زیست

کاملاً مخالف (۱)، مخالف (۲)، نظری ندارم (۳)، موافق (۴) و کاملاً موافق (۵)

منبع: یافته‌های پژوهش

برای انجام تحلیل عاملی ابتدا انسجام درونی داده‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت. محاسبات نشان می‌دهد که انسجام درونی داده‌ها برای تحلیل باور روستاییان نسبت به گردشگری روستایی $(KMO)^1 = ۰/۷۷۵$ مناسب است و آماره بارتلت^۲ نیز در سطح

1. Kaiser Meyer Olkin
2. Bartlett's Test of Sphericity

$p=0/000$ معنی دار بود. این امر ناشی از مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی در حد خوبی است. با توجه به ملاک کیسر^۱ سه عامل دارای مقدار ویژه بالاتر از یک استخراج شدند که تبیین کل واریانس توسط این سه عامل ۵۵/۳۱ درصد گردید. به عبارت دیگر، این سه عامل توانسته‌اند ۵۵/۳۱ درصد از اثرات توسعه گردشگری را پیش‌بینی نمایند. همچنین، این یافته نشان می‌دهد که ۴۴/۶۹ درصد از واریانس باقی‌مانده مربوط به دیگر عامل‌هایی است که پیش‌بینی آن‌ها در این پژوهش میسر نشده است.

جدول ۲. درصد واریانس و مقادیر ویژه عامل‌های مختلف

شماره عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد واریانس جمعی
۱	۴/۶۸	۲۳/۴۱	۲۳/۴۱
۲	۳/۷۸	۱۶/۹۳	۴۰/۳۴
۳	۳/۵۹	۱۴/۹۶	۵۵/۳۱

منبع: یافته‌های پژوهش

برای تحقیق درباره ماهیت روابط بین متغیرها و دست‌یابی به تعریف عامل‌ها، فرض بر این قرار گرفت که ضرایب بالاتر از ۰/۵ در تعریف عامل‌ها سهم مهم و بامعنی دارند و بنابراین ضرایب کمتر از این مقدار به عنوان صفر (عامل تصادفی) در نظر گرفته شد. در تحلیل باور روستاییان نسبت به گردشگری روستایی هفت گویه «مدیریت گردشگری در راستای تأمین نیازهای کنونی روستاییان»، «فرصت‌های آموزشی محدود برای یادگیری در مورد محیط زیست»، «توجه به خصوصیات و طبیعت روستا در راستای توسعه گردشگری»، «کثیف شدن روستا به واسطه رفت و آمد گردشگران»، «ارتقای فرهنگ مردم روستا»، «کاهش انسجام و همبستگی مردم روستا»، و «جلوگیری از توسعه گردشگری در صورت مضر بودن برای محیط زیست» به خاطر آن که ضرایب کمتر از ۰/۴ داشته‌اند، حذف گردیدند و ذیل هیچ کدام از چهار عامل قرار نگرفتند.

یافته‌های چرخش عامل‌ها به روش واریماکس^۲ نشان می‌دهد که در عامل اول هشت گویه، در عامل دوم شش گویه و در عامل سوم شش گویه جای گرفتند. ملاحظه می‌شود که هشت گویه عامل اول از لحاظ مفهومی، همگی مربوط به مسائل فرهنگی

1. Kaiser
2. Varimax

است که از قبال توسعه گردشگری در مناطق روستایی حادث می‌شود. بنابراین، می‌توان آن را «اثرات فرهنگی» نامگذاری نمود. این عامل دربرگیرنده اثراتی از قبیل بازسازی مکان‌های تاریخی، ارتقای کیفیت فرصت‌های تفریحی در هوای آزاد، کاهش بیکاری، احترام به آداب و رسوم و اعتقادات مردم و غیره می‌باشد. این عامل با توجه به مقدار ویژه آن (۴/۶۸)، ۲۳/۴۱ درصد از کل واریانس گویه‌ها را تبیین می‌نماید.

می‌توان این چنین نتیجه گرفت که یکی از محرک‌های اصلی توسعه گردشگری، مباحث فرهنگی و اختلاف فرهنگ‌هاست. فرهنگ با نفوذ خود می‌تواند ماهیت، هدف، ساختار و کارکرد گردشگری در مناطق مختلف به‌ویژه در مناطق روستایی را توضیح دهد. گردشگران و میزبانان دارای فرهنگ و الگوهای اجتماعی متفاوتی هستند و در زمان گردش با هم تعاملاتی دارند.

عامل دوم مربوط به تأثیر اقتصادی است که توسعه گردشگری روستایی به همراه خواهد داشت. این عامل را می‌توان «اثرات اقتصادی» نامگذاری نمود. از اثرات اقتصادی که گردشگری بر جامعه روستایی خواهد گذاشت، می‌توان به مواردی از قبیل ارتقای توسعه اقتصادی محلی، سود بردن مغازه‌ها، کسب درآمد شخصی، افزایش اموال و دارایی‌های مردم روستا و ... اشاره نمود. با توجه به مقدار ویژه این عامل (۳/۷۸)، مشخص شد که ۱۶/۹۳ درصد از کل واریانس گویه‌ها را عامل اقتصادی تبیین می‌کند.

می‌توان این چنین بیان نمود که گردشگری امتیازات اقتصادی قابل ملاحظه‌ای برای روستاییان و کالبد روستایی از طریق توسعه درآمدی و زیرساختی ایجاد می‌نماید، به طوری که، گردشگری می‌تواند برای روستاییان با سرمایه اندک، رشد اقتصادی ارگانیک فراهم کند و یک جایگزین بالقوه برای فعالیت‌های سنتی در روستاها ارائه دهد.

در نهایت، گویه‌های عامل سوم بیانگر اثرات زیست‌محیطی است که با توسعه گردشگری در مناطق روستایی به بار خواهد آمد. برخی از این اثرات شامل بهبود منابع طبیعی به وسیله برنامه‌های آموزشی زیست‌محیطی، برخورد جدی با گردشگران آسیب‌رسان به محیط زیست، بهبود گردشگری روستایی به وسیله مشارکت روستاییان در فعالیت‌های زیست‌محیطی و ... می‌باشد. بنابراین، عامل سوم را می‌توان «اثرات زیست-محیطی» نام نهاد که با مقدار ویژه ۳/۵۹، مقدار ۱۴/۹۶ درصد از واریانس کل گویه‌ها را تبیین می‌نماید.

به طور کلی، می توان بیان داشت که فعالیت های گردشگری در مناطق بوم گردشگری پیامدهای محیط زیستی به جا می گذارند. این اثرات ممکن است به طور مستقیم، غیرمستقیم و یا توأم در محیط ظاهر شوند که مدیریت صحیح و منطقی این اثرات باعث توسعه این صنعت در مناطق روستایی خواهد شد.

جدول ۳. نتایج چرخش عامل ها به روش واریماکس

نام عامل	گروه	بار عاملی
	بازسازی مکان های تاریخی روستا در راستای توسعه گردشگری	-۰/۸۰۶
	بهبود موقعیت جوامع محلی از هر نظر	۰/۷۹۶
اثرات فرهنگی	مدیریت گردشگری در راستای تأمین نیازهای آینده روستائیان	-۰/۷۸۴
	ارتقای کیفیت فرصت های تفریحی در هوای آزاد با توسعه گردشگری	۰/۷۸۰
	کاهش بیکاری در روستا	۰/۷۳۵
	احترام گردشگران به آداب و رسوم و اعتقادات مردم	۰/۷۱۳
	افزایش فرصت های تفریحی برای ساکنان محلی	۰/۵۹۵
	افزایش جرم و جنایت در روستا با توسعه گردشگری	۰/۵۵۶
	بهبود وضع اقتصادی و درآمد خانوارهای روستایی	۰/۸۳۷
	افزایش اموال و دارایی های مردم روستا	-۰/۶۹۲
	ارتقای توسعه اقتصادی محلی	۰/۶۲۱
اثرات اقتصادی	عدم توانایی مالی مردم منطقه برای تأمین امکانات لازم برای گردشگران	۰/۶۰۹
	سود بردن مغازه ها با توسعه گردشگری	-۰/۵۷۷
	کسب درآمد شخصی با توسعه گردشگری	۰/۵۴۸
	اهمیت منابع طبیعی و محیط زیست نسبت به منافع اقتصادی گردشگری	۰/۷۴۳
	برخورد جدی با گردشگران آسیب رسان به محیط زیست	-۰/۷۱۶
اثرات محیط زیستی	بهبود گردشگری روستایی با مشارکت روستائیان در فعالیت های زیست محیطی	۰/۶۶۴
	مدیریت گردشگران برای حفاظت و حمایت بیشتر از محیط زیست	۰/۶۴۱
	نیاز فرزندان به آموزش در مورد حفظ و حراست محیط زیست	۰/۵۷۱
	بهبود منابع طبیعی با برنامه های آموزشی زیست محیطی	۰/۵۷۱

منبع: یافته های پژوهش

مقایسه باور جامعه روستایی نسبت به اثرات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی توسعه گردشگری

برای مقایسه باور جامعه روستایی نسبت به اثرات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی توسعه گردشگری از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده است. با توجه به جدول (۴) و با تأکید بر میزان t به دست آمده که در سطح $0/000$ معنی دار بود، می توان چنین بیان کرد که بین میانگین نمونه (۱۷/۱۴) و میانگین مقیاس (۱۸) تفاوت معناداری وجود دارد. چون کران بالا و پایین فاصله اطمینان هر دو منفی است، پس میانگین جامعه به-

طور معنی داری از میانگین مقیاس کوچک تر است، به این معنی که میانگین دیدگاه روستاییان نسبت به اثرات زیست محیطی توسعه گردشگری به طور معناداری از حد مطلوب کم تر است. به بیان دیگر، باور روستاییان بر این است که با توسعه گردشگری در مناطق روستایی اثرات زیست محیطی کمتری به بار خواهد آمد.

مقایسه میانگین اثرات اقتصادی با میانگین مقیاس در سطح یک درصد ($p < 0/01$) تفاوت معنی دار دارد. چون کران بالا و پایین فاصله اطمینان هر دو مثبت است، پس میانگین جامعه به طور معناداری از میانگین مقیاس بزرگتر است؛ به این معنی که میانگین دیدگاه روستاییان نسبت به اثرات اقتصادی توسعه گردشگری به طور معناداری از حد مطلوب بیشتر است. این یافته به این معنا است که از دیدگاه روستاییان، توسعه صنعت گردشگری، اثرات اقتصادی فراوانی به ارمغان خواهد آمد.

همچنین، میزان t به دست آمده برای اثرات فرهنگی که در سطح $0/000$ معنادار بود، می توان چنین گفت بین میانگین نمونه ($26/06$) و میانگین مقیاس (24) تفاوت معناداری وجود دارد. چون کران بالا و پایین فاصله اطمینان هر دو مثبت است، پس میانگین جامعه به طور معناداری از میانگین مقیاس بزرگتر است. این یافته به این معنا است که میانگین دیدگاه روستاییان نسبت به اثرات فرهنگی توسعه گردشگری به طور معناداری از حد مطلوب بیشتر است. به عبارت دیگر، روستاییان معتقدند که گسترش گردشگری در روستاها اثرات فرهنگی نیز در جامعه روستایی به همراه خواهد داشت.

جدول ۴. مقایسه دیدگاه روستاییان نسبت به اثرات توسعه گردشگری با حد مطلوب

اثرات	میانگین مقیاس	میانگین نمونه	انحراف معیار	تعداد آزمون	آماره آزادی	درجه آزادی	P	فاصله اطمینان
محیط زیستی	۱۸	۱۷/۱۴	۳/۱۴	۲۲۵	-۴/۰۶	۲۲۴	۰/۰۰۰	-۱/۲۶، -۰/۴۳
اقتصادی	۱۸	۱۸/۸۵	۳/۷۶	۲۲۵	۳/۴۱	۲۲۴	۰/۰۰۱	۰/۳۶، ۱/۳۵
فرهنگی	۲۴	۲۶/۰۶	۴/۷۵	۲۲۵	۶/۵۰	۲۲۴	۰/۰۰۰	۱/۴۳، ۲/۶۸

منبع: یافته های پژوهش

نتیجه گیری

توسعه گردشگری در مناطق روستایی یکی از راه های نجات روستاها از فقر، مهاجرت و مشکلات اقتصادی و اجتماعی است و به عبارتی، عاملی اساسی در توسعه روستایی است. در بیشتر روستاها به دلیل غالب بودن فعالیت های کشاورزی و آسیب پذیری آن،

توجه به فعالیت‌های توسعه‌ای دیگر مانند گردشگری می‌تواند مکمل این بخش باشد و از جنبه‌های مختلف باعث بهبود شرایط زندگی روستاییان شود.

برای بررسی اثراتی که گردشگری روستایی بر جامعه روستایی می‌گذارد، شاید بهترین منبع، خود روستاییان باشند. زیرا آن‌ها با حضور مداوم در روستا و تعامل با گردشگران، بهتر می‌توانند اثرات گردشگری را درک کنند. بر همین اساس، این پژوهش با هدف تحلیل باور جامعه روستایی از اثرات توسعه گردشگری روستایی انجام گرفته شد.

از دیدگاه جامعه‌میزبان سه اثر «اهمیت منابع طبیعی و محیط زیست نسبت به منافع اقتصادی گردشگری»، «بهبود وضع اقتصادی و درآمد خانوارهای روستایی» و «کاهش بیکاری در روستا» بالاترین اولویت اثرات توسعه گردشگری روستایی را به خود اختصاص دادند که این اثرات در سه عامل فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی جای گرفتند. این یافته‌ها با نتایج تحقیقات باکلی^۱ (۲۰۰۸) مبنی بر اثرات فرهنگی گردشگری، میرکتولی و مصدق (۱۳۸۹)، غفاری و ترکی هرچگانی (۱۳۸۸) رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۸۱)، زنگ^۲ و همکاران (۲۰۱۵) و اندرسون^۳ (۲۰۱۴) مبنی بر اثرات اقتصادی مطابقت دارد. به طوری که این محققان اذعان داشته‌اند که یکی از اثرات بسیار مهم توسعه گردشگری روستایی، اثرات فرهنگی و اقتصادی است. این اثرات هم در سطح فردی، خانوادگی و هم در سطح محلی بروز می‌کند.

همچنین، تحقیقات لانفرانچی و همکاران (۲۰۱۵) نیز نشان داده است که با توسعه گردشگری، محیط زیست طبیعی نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرد. برخی از این اثرات حاصل برنامه‌های آموزشی، برخی توسط گردشگران و برخی به وسیله جامعه‌میزبان بروز می‌یابد. همچنین، یافته‌ها نشان می‌دهد که میانگین باور جامعه روستایی نسبت به اثرات اجتماعی و اقتصادی توسعه گردشگری از حد مطلوب بیشتر بوده است.

1. Buckley

2. Zeng

3. Anderson

گردشگری در منطقه مورد مطالعه در زمینه‌های فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی اثراتی را موجب شده است که برخی جنبه مثبت و برخی جنبه منفی داشته‌اند. بر اساس باور جامعه روستایی اگرچه گردشگری در زمینه فرهنگی تا حدودی باعث توجه بیشتر به مکان‌های تاریخی و ارتقای کیفیت فرصت‌های تفریحی و همچنین، کاهش بیکاری شده است، اما اثرات منفی نگران‌کننده‌ای نیز نظیر افزایش جرم و بزهکاری به همراه داشته است؛ این اثر منفی ممکن است در آینده باعث آسیب به صنعت گردشگری در منطقه و کاهش حضور گردشگران شود. افزایش جرم و بزهکاری در روستاها باعث کاهش امنیت در این مناطق خواهد شد و اگر امنیت در مناطق مستعد گردشگری تأمین نشود، به‌طور کل صنعت گردشگری توسعه نخواهد یافت و مانعی بزرگ برای انجام فعالیت‌های فرهنگی خواهد بود.

با این حال، از اثرات مثبت گردشگری در زمینه فرهنگی نیز نمی‌توان به سادگی گذشت؛ زیرا هر یک از آن‌ها می‌تواند باعث توسعه روستایی شود. از لحاظ اقتصادی نیز گردشگری آثار مثبت بسیار چشم‌گیری داشته است که از جمله می‌توان به افزایش درآمد فردی و خانوادگی و رونق کسبه و ایجاد مشاغل جدید اشاره کرد. یکی از مواردی که می‌بایست به آن توجه شود، عدم توانایی مالی روستاییان برای تأمین امکانات لازم برای گردشگران می‌باشد. لذا، پیشنهاد می‌شود دولت شرایط و تسهیلاتی را فراهم کند تا با مشارکت مردم محلی مشکلات موجود حل و زیرساخت‌های ضروری و مورد نیاز منطقه فراهم شود.

در زمینه اثرات زیست‌محیطی مشخص شد که باور جامعه روستایی بر این است که منابع طبیعی و محیط زیست نسبت به منافع اقتصادی حاصل از گردشگری از اهمیت بیشتری برخوردار است و یکی از اثرات مثبت بسیار مهمی است که با توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه بروز یافته است.

یکی دیگر از اثرات زیست‌محیطی نشان می‌دهد که برخی از گردشگران باعث آسیب رساندن به محیط طبیعی شده‌اند. در این زمینه می‌توان پیشنهاد نمود که با ایجاد تیم‌های مردمی به عنوان ناظر محیط زیست یا ناظر گردشگری با این معضل مقابله نمود؛ تا از این طریق خود مردم محلی نیز در حفظ و مدیریت محیط زیست منطقه

مشارکت فعال داشته باشند. از آثار مثبت زیست‌محیطی دیگری که گردشگری به همراه داشته است، ایجاد حس نیاز به آموزش در میان کودکان روستایی است. در این راستا نیز سازمان حفاظت محیط زیست می‌تواند با برگزاری دوره‌های آموزشی و یا گنجاندن مباحث زیست‌محیطی در محتوای درسی مدارس به این نیاز جامه عمل بپوشاند.

منابع

آئیژ، عزمی؛ رزلانسری، اکرم. (۱۳۹۳). «سنجش تأثیر طرح روستاهای هدف گردشگری بر توسعه گردشگری روستاهای شمشیر و خانقاه شهرستان پاوه». نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. سال ۱۴. شماره ۳۴. صص ۲۳۲-۲۱۵.

راسق قزلباش، سلیمان. (۱۳۸۸). «گردشگری روستایی و لزوم توجه به آن در برنامه‌های توسعه و آبادانی روستاها». مسکن و محیط روستا. سال ۲۹. شماره ۱۲۹. صص ۹۸-۱۰۹.

رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ قادری، اسماعیل. (۱۳۸۱). «نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی؛ نقد و تحلیل چهارچوب‌های نظریه‌ای». مدرس علوم انسانی. سال ۶. شماره ۲. صص ۴۰-۲۳.

عطائی، پوریا؛ ایزدی، نسیم؛ یعقوبی فرانی، احمد. (۱۳۹۵). «سازه‌های تعیین‌کننده جذب گردشگران در مناطق روستایی از دیدگاه جامعه میزبان؛ مورد مطالعه: روستای اسفیدان، شهرستان بجنورد». راهبردهای توسعه روستایی. سال ۳. شماره ۱. صص ۱۲۵-۱۱۳.

غفاری، سید رامین؛ ترکی هرچگافی، معصومه. (۱۳۸۸). «نقش گردشگری در توسعه اجتماعی و اقتصادی مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری؛ مطالعه موردی: بخش سامان». روستا و توسعه. سال ۱۲. شماره ۲. صص ۱۲۶-۱۱۳.

قدمی، مصطفی؛ علیقلی‌زاده، ناصر؛ آنامرادنژاد، رحیم. (۱۳۸۸). «بررسی نقش گردشگری در تغییرات کاربری اراضی مقصد؛ نمونه موردی: بخش مرکزی شهرستان نوشهر». مطالعات شهری و منطقه‌ای. شماره ۳. صص ۴۲-۲۱.

مهدوی، مسعود؛ قدیری معصوم، مجتبی؛ قهرمانی، نسرین. (۱۳۸۷). «اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستاییان دره کن و سولقان». روستا و توسعه. سال ۱۱. شماره ۲. صص ۶۰-۳۹. میرکتولی، جعفر؛ مصدقی، راضیه. (۱۳۸۹). «بررسی وضعیت گردشگری روستایی و نقش آن در رونق صنایع دستی مورد دهستان استرآباد جنوبی، شهرستان گرگان». مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه-ای. سال ۷. شماره ۲. صص ۱۵۴-۱۳۷.

- Abdollahzadeh, G., and Sharifzadeh, A. (2014). Rural residents' perceptions toward tourism development: A study from Iran. *International Journal of Tourism Research*, 16(2), 126-136.
- Anderson, W. (2015). Cultural tourism and poverty alleviation in rural Kilimanjaro, Tanzania. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 13(3), 208-224..
- Buckly, R. (2008). Environmental inputs and outputs and in ecotourism: geotourism with a Positive Triple Bottom Line. *Journal of ecotourism*. 29, 721-729.
- Hwang, J., and Lee, S. (2015). The effect of the rural tourism policy on non-farm income in South Korea. *Tourism Management*, 46, 501-513.
- Kieffer, M., and Burgos, A. (2015). Productive identities and community conditions for rural tourism in Mexican tropical drylands. *Tourism Geographies*, 17(4), 561-585.
- Konadu-Agyemang, K. (2001). Structural adjustment programs and the international tourism trade in Ghana, 1983–1999: Some socio-spatial implications. *Tourism Geographies*, 3, 187–206.
- Lanfranchi, M., Giannetto, C., and De Pascale, A. (2015). The link between economic growth and environmental quality in the case of coastal tourism in the rural areas. *Applied Mathematical Sciences*, 9(33), 1745-1755.
- Lepp, Andrew. (2007). Residents' attitudes towards tourism in Bigodi village, Uganda. *Tourism Management*. 28, 876-885.
- Park, D.B., Nunkoo, R., and Yoon, Y.S. (2015). Rural residents' attitudes to tourism and the moderating effects of social capital. *Tourism Geographies*, 17(1), 112-133.
- Pisco, A. (2016). Migrant labour in rural tourism: Continuity and change. *International Journal of Tourism Research*, 18(1), 10-18.
- Sgroi, F., Di Trapani, A.M., Testa, R., and Tudisca, S. (2014). The rural tourism as development opportunity or farms. The case of direct sales in sicily. *American Journal of Agricultural and Biological Science*, 9(3), 407-419.
- Trukhachev, A. (2015). Methodology for evaluating the rural tourism potentials: A tool to ensure sustainable development of rural settlements. *Sustainability (Switzerland)*, 7(3), 3052-3070.
- Wu, M.-Y. (2016). Approaching tourism: perspectives from the young hosts in a rural heritage community in Tibet. *Current Issues in Tourism*, 19(11), 1158-1175.
- Zeng, B., Ryan, C., Cui, X., and Chen, H. (2015). Tourism-generated Income Distribution in a Poor Rural Community: A Case Study from Shaanxi, China. *Journal of China Tourism Research*, 11(1), 85-104.
- Zhang, R.Y., Xi, J.C., Wang, S.K., Wang, X.G., and Ge, Q.S. (2015). Village network centrality in rural tourism destination: A case from Yesanpo tourism area, China. *Journal of Mountain Science*, 12(3), 759-768.